

—
Söyleşi
—

Cumhuriyetimiz
100 Yaşında

Erguvanî İstimbót

Cüneyt Cebenoyan

Cüneyt Cebenoyan, 16 Eylül 1960'ta Ankara'da doğdu. Sankt Georg Avusturya Lisesi'ni, ardından Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nü bitirdi. *Britannica Ansiklopedisi*'nde, çeşitli dergi ve gazetelerde çalıştı. Profesyonel turist rehberliği ve CNN Türk'te haber editörlüğü yaptı. *Express* ve *Roll* dergilerinde politika, müzik ve sinema yazıları, kuruluşundan itibaren *BirGün* gazetesinde haftalık sinema yazıları yazdı. Aralarında *Milliyet* Sanat ve *Alt-yazı* gibi dergilerin de bulunduğu birçok dergide sinema yazıları yayımlandı. SİYAD (Sinema Yazarları Derneği), FIPRESCI (Uluslararası Film Eleştirmenleri Federasyonu) ve NETPAC (Asya Sinemasını Teşvik Ağı) üyesi olarak yurtiçinde ve yurtdışında çok sayıda film festivalinde jüri üyeliği, moderatörlük ve panelistlik yaptı. *Dar Elbise*, *Gözümün Nuru* ve *Hayatboyu* filmlerinde oynadı. Açık Radyo'da yayınlanan "Erkekler, Kadınlar ve Rock'n Roll", "Ahtapotun Bahçesi", "Ahtapotun Arka Bahçesi" ve "Erguvani İstimbot" programlarını hazırladı ve sundu.

Toplumsal Bellek Platformu üyesi olarak Türkiye'de teröre ve aydın cinayetlerine karşı mücadele etti. Çeşitli yayın organlarında bu yönde yazıları yayımlandı.

3 Ağustos 2019'da geçirdiği trafik kazasında hayatını kaybetti.

ERGUVANI İSTİMBOT

Yazan: Cüneyt Cebenoyan

Editörler: Elif Cebenoyan, Sıla Tanilli

Yayına hazırlayan: Sema Çubukçu

Yayın hakları: © 2023 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya

tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Kitabın telif geliri Bütün Çocuklar Bizim Derneği'ne, Cüneyt Cebenoyan Çocuk ve Sinema Buluşmaları'nda kullanılmak üzere bağışlanacaktır.

1. baskı / Eylül 2023 / ISBN 978-625-6843-76-9

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Cüneyt Çomoğlu

Arka kapak illüstrasyonu: Ceren Oykut

Sayfa tasarımı: Taylan Polat

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnşaat San. ve Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 52729

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Erguvani İstimbot

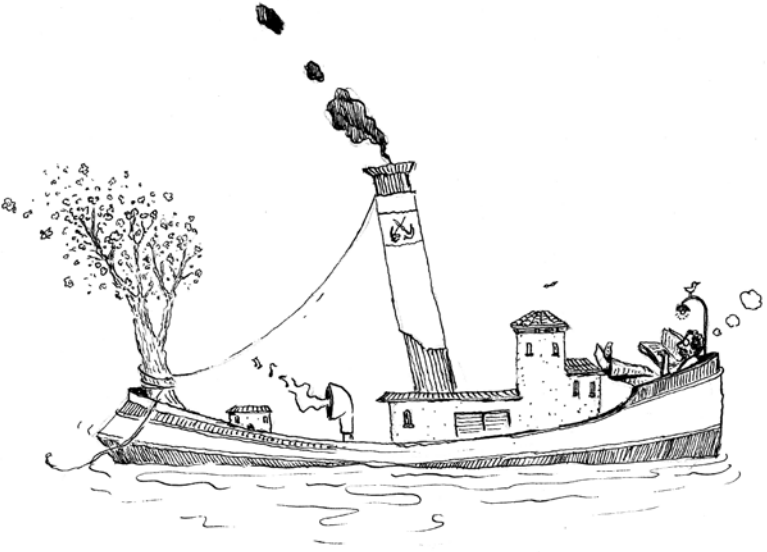
Cüneyt Cebenoyan

İçindekiler

Sunuş / Tayfun Pirselimođlu.....	11
Vita Brevis, Ars Longa ya da “Radyosinemani” / Ömer Madra.....	13
Başlarken / Elif Cebenoyan	17
<i>M - Bir Şehir Katilini Arıyor / Nil Kural</i>	21
<i>Cennette Bela / Fırat Yücel</i>	30
<i>Frankenstein’ın Gelini / Alberto Manguel</i>	39
<i>Malta Şahini / Ebru Çeliktuđ</i>	48
<i>Kazablanka / Yeşim Tabak-Kaya Özkaracalar-Tül Akbal Süalp ...</i>	55
<i>Yer Sarsılıyor / Cevat Çapan</i>	62
<i>Üçüncü Adam / Tayfun Pirselimođlu</i>	67
<i>Hiroşima Sevgilim / Aylin Vartanyan</i>	77
<i>Tatlı Hayat / Ümit Ünal</i>	86
<i>Cehennemde İki Devre & Zafere Kaçış / Uğur Vardan</i>	94
<i>İskele / Ali Akay</i>	100
<i>Nefret / Işıl Baysan Serim</i>	108
<i>Çılgın Pierrot / Nurettin Ergun</i>	115
<i>Haremde Dört Kadın / Sami Şekeroğlu</i>	124
<i>Persona / Hasan Akbulut</i>	132
<i>Çinli Kız / Ertan Yılmaz</i>	142
<i>Oyun Zamanı / Melik Saraçođlu</i>	151
<i>Vesikalı Yârim / Tümay Arslan</i>	159
<i>2001: Uzay Yolu Macerası / Alphan Eşeli.....</i>	168
<i>Solaris / Kutlukhan Kutlu.....</i>	175
<i>Gelin / Kurtuluş Kayalı.....</i>	185
<i>Büyük Tıkınma / Talat Parman</i>	193
<i>Çin Mahallesi / Onur Ünlü.....</i>	200

<i>Taksi Şoförü / Uğur Kutay</i>	209
<i>Suspiria / Kaya Özkaracalar</i>	217
<i>Açılış Gecesi / Aykan Safoğlu</i>	225
<i>Sıradan İnsanlar / Yankı Yazgan</i>	231
<i>Lili Marleen / Emine Uçar İlbuğa</i>	239
<i>Bir Kadının Tanınlanması / Fuat Erman</i>	246
<i>Bıçak Sırtı / Tül Akbal Süalp</i>	253
<i>1984 / Barış Pirhasan</i>	262
<i>Amadeus / Pelin Batu</i>	269
<i>Mavi Kadife / Murat Tırpan</i>	276
<i>Kötü Kan / Tan Tolga Demirci</i>	285
<i>Ariel / Hilmi Tezgör</i>	293
<i>Dekalog / Ercan Kesal</i>	300
<i>Leningrad Kooboyları Amerika'ya Gidiyor / Mahmut Fazıl Coşkun</i> ...	308
<i>Véronique'in İkili Yaşamı / Zeynep Dadak</i>	314
<i>Dünya'nın Sonuna Kadar / Engin Ertan & Yeşim Tabak</i>	322
<i>Sınırlar Üçlemesi / Buket Cengiz</i>	331
<i>Barton Fink / Esin Küçüktepepınar</i>	341
<i>İkiz Tepeler: Ateşte Beninle Yürü / Yeşim Burul</i>	348
<i>Ağlatan Oyun / Melda Onur</i>	356
<i>Bugün Aslında Dündü / Oğuzhan Ersümer</i>	361
<i>Ucuz Roman / Engin Ertan & Yeşim Tabak</i>	368
<i>Üç Renk: Beyaz / İskender Savaşır</i>	377
<i>Kayıp Otoban / Mehmet Açar</i>	383
<i>Kirazın Tadı / Erol Mintaş</i>	392
<i>Matrix / Tuğba Hacaloğlu</i>	401
<i>Akıl Defteri / Tuna Erdem</i>	409
<i>Kumsal / Pınar Tınaz</i>	418
<i>Mulholland Çıkmazı / Yahya Madra</i>	427
<i>Bataklık / Senem Aytaç</i>	435
<i>Piyanist / Işıl Baş</i>	444
<i>Schmidt Hakkında / Ahmet Ilgaz</i>	453
<i>Duoara Karşı / Filiz Çiçek</i>	461
<i>Sil Baştan / Ali Erdemci</i>	471
<i>Başkalarının Hayatı / Sevim Gözay</i>	479
<i>Kabadayı / Tayfun Atay</i>	487

<i>New York Yanılısımaları</i> Can Kılıcıoğlu & Dođa Kılıcıoğlu.....	494
<i>Hayat Var</i> / Őenay Aydemir	503
<i>Üç Maymun</i> / Gül Yařartürk	510
<i>Anne ve Çocuk</i> / Őule Öncü	518
<i>Ajami</i> / Ayře Hür.....	529
<i>Bir Zamanlar Anadolu'da</i> / Evrim Kaya	537
<i>İtiraf</i> / Abbas Bozkurt	547
<i>Benim Çocuđum</i> / Metin Akdemir-Görkem Ulumeriç-Ferhat Yıldız.....	556
<i>12 Yıllık Esaret</i> / Ceyda Karamürsel.....	566
<i>Kar Küreyici</i> / Bülent Somay.....	577
<i>Çöldeki İzler</i> / Gaye Su Akyol & Ali Güçlü Őimřek.....	583
<i>Ařk/ Güven Güzeldere</i>	588
<i>Çocukluk</i> / Ali Deniz Őensöz.....	597
<i>Ben O Değilim</i> / Feride Çiçekođlu	605
<i>Son Umut</i> / Erol Körođlu	610
<i>Bunu Hak Edecek Ne Yaptım?</i> / Çiđdem Öztürk.....	617
<i>"Erguvani İstimbot"</i> u dinlemek isteyenler için.....	625
<i>Dizin</i>	627

Sunuş

Şu meşhur *Üçüncü Adam*'ın hikâyesinin Graham Greene'nin bir zarfın arkasına aldığı nottan çıktığını öğreneli epey oluyor. Notta cenazesine gittiği arkadaşı Harry'ye bir hafta kadar sonra kalabalık bir caddede rastladığını, Harry'nin onu tanımadan yanından geçip gittiğini yazmış. Sonrasında, bu fikrin doğurduğu hikâye çatallanan bir menzilde önce bir senaryoya, sonrasında bir filme, tuhaftr ardından bir romana doğru yol almış. Aşıkâr ki bu mevzuya bunca takılmamın esas sebebi, hikâyenin neşet ettiği o garip, o meşkur rastlaşmayla ilgili; kaybedilen birisiyle olmadık bir yerde, olmadık bir anda karşılaşmak... Ondan beridir ki, kaybettiklerimin kimisine hiç beklemediğim bir yer ve zamanda rast geleceğimi daha çok düşünür oldum. Onları ya gürültülü, kalabalık bir caddenin kaldırımında ya tıklım tıkış bir otobüste ya da bir vapurdan iskeleye boşalan acul güruhun içerisinde sıyrılmaya çabalarken görme ihtimalini hep cebimde tutmaya başladım. İtiraf etmeliyim ki, her nedense bu beklentimi en çok besleyen –ne demeli– renklendiren Cüneyt oldu. Niye böyle oldu bilmiyorum. Üstelik onunla alakalı ihtimaller kendisini kapanmış bir sinemanın önünde ya da Levent'in çiçek isimli sokaklarından birinde o huzur edasıyla bir görünüp kaybolmasıyla sınırlı da kalmadı. Zihnim ona yakışması çok daha muhtemel karşılaşmalar üretmeye, daha da tuhafı bunların hakikaten gerçekleşeceğine, hatta gerçekleştiğine inanmama meyletti. Ona Sibirya'nın soğuk steplerinde kurşuna dizilenlerin önüne atlayıp siper olurken, Katmandu'da uçuruma yuvarlanan yaşlı şerpayı kurtarmak için atılırken, Kalahari'de matarasının son damlasını bir çocukla paylaşırken şahitlik ettim; da-

hası da oldu. Bir keresinde ona karanlık New York gecelerinden birinde Travis'in taksisinden inerken denk geldim. Spartaküs'ün hemen yanı başında Roma lejyonlarına saldırırken en önde kılıcını sallarken uzaktan izledim, Ricci'nin bisikletini çalan hırsızın peşinden koşarken ardından takip ettim. Sam'in barında kadeh tokuştururken de oradaydım, Rıza'nın yemek yediği sefil lokantada çorbasını içerken de. Beni en hüzünlendireni, ruhunu ve bedenini acımasızca hırpalayan bu hayatta hep haksızlığa uğrayan ama mücadelesinden asla vazgeçmeyen, bu dünyadan en çok alacağı olan müdanasız bir şövalye olarak sonsuz ufka doğru uzaklaşan erguvani bir istimbotun küpeştesindeyken karşılaşmamız oldu. Daha doğrusu, ben limana henüz varmıştım ki o tekne demir almış uzaklaşıyordu. Yine de onu gördüm. Dudaklarında yine –bir tek onda gördüğüm ve de en çok ona yakışan– o hem acılı hem de alaylı tebessüm vardı.

Tayfun Pirselimioğlu

Vita Brevis, Ars Longa ya da “Radyosinemani”

İtalyan sinema kuramcısı Ricciotto Canudo’nun bundan 100 yıl önce yaptığı tanımlamayla sinema, dünyada mevcut olan altı sanat dalını –yani mimari, heykel, resim, müzik, dans ve şiir/edebiyat– kapsayıp kendi içinde bütünleştiren Yedinci Sanat sayılıyor. Son sanat.

Tabii sanat derken, tıp ilminin babası olarak anılan Kos adalı hekim ve düşünür Hippokrates’in o ünlü girizgâhı akla geliyor:

“Hayat kısa
Sanat uzun
Fırsat geçici
Deney tehlikeli
Muhakeme zor”

Bu aforizmada sanat, ustalık/marifet/zanaat anlamına geliyor daha çok. Yani ustalık zaman istiyor. Ve ne yazık ki, iklim krizinin artık kapıya dayandığı, hatta kapıyı kırıp içeri dalmakta olduğu günümüzde ustalığımızı geliştirecek zaman artık hiç kimse için pek kalmadı diyebiliriz.

Sevgili dostumuz Cüneyt Cebenoyan, feci bir trafik kazasında hayatını kaybetmesinin ardından, bir biyografi sitesinde belirtildiği gibi “birkaç yaşama sığabilecek felaketleri art arda yaşamış, ancak bu olağanüstü acıları büyük bir olgunlukla taşıyarak dimdik ayakta durmayı başarmış” bir olgun kişilikti. Hayatın kısalığını

sanatın uzunluğuna ya da derinliğine dalarak aşmış olduğu rahatlıkla söylenebilir. Gazeteci, oyuncu, sinema yazarı ve film eleştirmeni kimliklerinin yanı sıra Açık Radyo’da yıllar boyu yapımında bulunduğu müzik programlarıyla sıkı bir radyocu kimliğine de kavuşmuştu.

Ama asıl, tüm sanat dallarını kapsayan ve benliğinde bütünleştiren sihirli sinema sanatını Canudo’nun tanımlamasında yer almamasına rağmen –Bertolt Brecht’in tanımlamasıyla– o “sihirli kutu” radyonun benzersiz kolektif sanatıyla mükemmelen buluşturan “Erguvani İstimbot” programları dizisiyle Cüneyt’in de daha yüksek bir aşamaya geçtiği söylenebilir.

“Kâinatın tüm seslerine, renklerine ve titreşimlerine Açık Radyo”nun bu program dizisinde Cüneyt, sinema sanatı aracılığıyla tüm sesleri, müzikleri, renkleri, titreşimleri ve bunların yanı sıra yeryüzünün ve gökyüzünün, hatta uzayın görüntülerini –evet, onları da!– radyonun mikrofonları üzerinden herkese, hepimize ulaştırdı!

Gazetecilerle, sinemacılarla, belgeselcilerle, oyuncularla, yönetmenlerle, psikanalistlerle, eleştirmenlerle, radyocularla, şairlerle, filozoflarla, hikâyecilerle, romancılarla, müzisyenlerle, etnologlarla, akademisyenlerle, sinemaseverlerle, sıradan seyircilerle derin sohbetler gerçekleştirerek yaptı bunu.

Toplumsal ve sınıfsal mücadeleler, “sinema içinde sinema” konusu, “özdüşünüm”, “özyıkım”, yabancılaşma kuramları, maskelerin rolü, “persona”lar, “vuayörizm”, Platon’un mağara alegorisi, çizgi roman estetiği, 68 olaylarının önceden öngörülmesi, ve –şu günlerde Naomi Klein’in yeni yayımlanan kitabı dolayısıyla gündemde iyice ön sıraya çıkan– “Doppelgänger” kuramı, sanat ve politika ilişkisi, sanatın zorluğu hepsi hepsi konuşuldu. Sanatın zorluğu hakkında Marx’ın “Sanatın tadına varmak için sanat kültürüne sahip olmalısınız” sözü düşünüldü ve tartıldı.

Bu konukların seçtiği filmler, sinema kuruluşlarının toplumda oynayabilecekleri öncü roller, Fransa’da ve onun peşi sıra Türkiye’de erkenden kurulan sinematekler, onların şair, yazar ve aktivist kurucuları, onların edebiyat faaliyetleri, yazı ve şiirle-

ri, yönetmenlerin ve oyuncuların “hayat-ı hakikiye hikâyeleri”... Hepsini didik didik edildi. Filmler, o alışılmış deyimle “spoiler verme” kaygısı hiç duyulmadan özetlendi. Hepsine uygun düşen müzikler çalındı.

Ve bütün bunlar kimse tarafından bilgiçlik taslanmadan, gerçekten tevazu içinde dile getirildi.

* * *

Evet, sinema, yazının başında söylediğimiz gibi, tüm sanat dallarının birleşmesiydi. Ama şimdi, “Erguvani İstimbot” programıyla birlikte, kolektif radyo sanatıyla da bütünleşerek bir “Sekizinci Sanat” dalı doğmaktaydı belki de, neden olmasın?

Nâzım Hikmet’in “radyomani” sine nazire olarak “RADYOSİNEMANİ”.

Bu “yeni sanat”ın yayıncılığa yansımaları da işte elinizde tutmakta olduğunuz kitapla gerçekleşmiş bulunuyor. Bir müşterek olduğunu sık sık dile getirmekten gurur duyduğumuz Açık Radyo’nun benzersiz programcılarının, dinleyicilerinin ve çalışanlarının, Cüneyt’in sevgili eşi ve kızının özverili katkılarıyla ortaklaşa olarak ortaya çıkarılan *Erguvani İstimbot*, ayrıca 28. yayın yılını bitirmekte olan Açık Radyo’nun içinden doğup yeşeren 28. kitap olma özelliğini de taşıyor.

Cüneyt, İstimbot’un iskeleye dönüş seferini uzaklardan bir yerden usturuşlu bir şekilde gözlüyordur eminim. Ve gene adım gibi biliyorum ki, sevgili Tayfun Pirselimoglu’nun kitap önsözünde belirttiği gibi, “dudaklarında yine –bir tek onda gördüğüm ve de en çok ona yakışan– o hem acılı hem de alaylı tebessüm var...”

Tıpkı programlardan birinde senin dediğin gibi Cüneyt: “Hayat zor ... İnsan olmak çok zor.”

N’apalım, olsun varsın. Biz de elimizden geleni yapmaya devam edeceğiz işte – tıpkı senin hep yaptığın gibi.

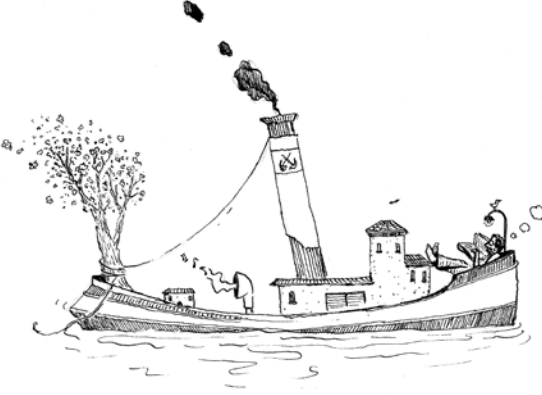
Ömer Madra
Ağustos 2023

Başlarken

Doğrusu bu sunuş yazısını yazacak kişi ben mi olmalıyım emin değilim. “Erguvani İstimbot” 2014’te, Açık Radyo’nun 39. yayın dönemi kapsamında yayınlanmaya başladığında 12 yaşındaydım, konuyla alakam da 12 yaşında herhangi bir kızın babasının işi hakkında bildiklerinden fazla değildi. Gerçi babamın programa hazırlık için (çoğunu tekrardan) izlediği filmlerin birkaçına ben de eşlik etmişim ama birlikte bir program yapma fikrini şiddetle reddetmişim, zira ortaokul sosyal normları çerçevesinde anne babanla vakit geçirmekten hoşlanıyor gibi görünmek müthiş bir stratejik hata olurdu. Ne program fikrinin nasıl ortaya çıktığını biliyorum, ne konukların nasıl seçildiğini. Sanırım yayınlandığı sırada tek bir programı baştan sona dinlemedim.

Ama babamla film izlemeyi hep sevdim. Okul tatillerinde merak ettiğim bir film varsa beni öperek uyandırır, sabah 10’daki basın gösterimine götürür, orada henüz tanımadığım eleştirmenlere gururla tanıtırdı beni: “Kızım Elif.” Netflix öncesi dönemde akşam yemeğinden sonra sık sık salondaki kırmızı kanepede oturur, televizyonda yarısından yakaladığımız bir filmi dalga geçe geçe izlerdik. “Duyguların açığa çıktığı sahnelerde yağmur yağar” veya “Bir silah görürsek o silahın mutlaka patlaması gerekir” gibi sinema kurallarını bana o kanepede öğretmişti. Bu ciddiyetsiz izlemeler sırasında aramızda sıradaki repliği tahmin etme oyunu gelişmişti. Hangi film olduğunu hatırlamıyorum ama genç bir kızın kendisine kurallar koymaya çalışan üvey babasına bağıracağı “Sen babam değilsin!” repliğini karakterden önce söylediğimde babamın bana hayranlıkla bakıp “Sen bu işi çözmüşsün!” demesi hâlâ aklımda.

Cüneyt Cebenoyan'ın Erguvani İstimbot'u

1. Manaki Kardeşlerin yönettiği, Fuat Uzkınay'ın *bestboy* (elektrikçi çırağı) olarak görev aldığı sessiz sinema klasığı. Aynı zamanda Türkiye sinemasının ilk konulu uzun metraj filmidir. Rivayet edilir ki Boğaz kıyılarındaki ilk erguvan

ağacının ilk çiçeğini açtığı günün sabahında, sisler arasından bir istimbot (çatana) süzülerek Boğaz kıyılarından geçer, içinden bir kadın sesinden hüznü bir şarkı duyulmuş. Kimileri erguvanların çiçek açmak için istimbotu beklediğini, istimbotun Boğaz'da görünmediği bir yıl erguvanların da açmadığını dedelerinden dinlediklerini söylemiş. Bu tuhaf olaydan etkilenen Manaki Kardeşler, babasının kendisini sevdiği gence vermemesi üzerine kendini bir erguvan ağacına asarak intihar eden bir genç kızın hikâyesini anlatan *Erguvani İstimbot* adlı filmi çekmişler. Filme göre, genç kızın ruhu erguvani bir istimbotla Boğaz'ı dolaşır ve sevgilisini çağırır şarkılar söylemiş. Film ne yazık ki Fuat Uzkınay'ın sebebiyet verdiği elektrik kontağından çıkan yangında yanmış ve bugüne hiçbir izi kalmamış. Uzkınay'ın filmi kıskançlıktan yaktığı da rivayet olunur. Sessiz sinema oyunlarında popüler bir film adı olan *Erguvani İstimbot*, ne filmi gören bir kimse ne de varlığını kanıtlayan bir belge kaldığı için hep şüpheyle ve böyle bir film olmadığı iddialarıyla karşılaşır.

2. 2014-2016 yılları arasında Açık Radyo'da yayınlanan sinema programı. Pazartesi günleri saat 11'de yayınlanan programda Cüneyt Cebenoyan her hafta farklı bir konukla bir film üzerine sohbet etmiştir.

QR kodu okutunuz

Dijital fiyat etiketi

Sertifika no: 44919

ISBN 978-625-6843-76-9

DK
Doğan
Kitap